

Većina žena fokus grupe smatra kako za žene koje rade teške fizičke poslove treba predvidjeti zakonske iznimke

MIROVINSKA REFORMA ILI KAKO SU HRVATI DOMISLILI NOVI PARADOKS

Kažnjavanje radom

Piše:
Vesna ROLLER

Promjene temeljnih društvenih odnosa gurnute su u hitnu zakonodavnu proceduru bez rasprave

Ja želim raditi do 65-te! Neću da me tjeraju u penziju! Moja je mama sada blizu šezdesetima, ali tako je vitalna, psihički i fizički, da mi je nezamislivo da uskoro postane umirovljenica. I ja ću vjerojatno u njezinoj dobi još biti u punoj formi. Nadam se da će moj radni vijek biti i duži od 65-te, a ne kraći, odlučno govori Inja, 25-togodišnja znanstvena novakinja. Buki i bijes koje su izazvale aktualne iz-

mjene mirovinskog zakona - posebice izjednačavanje dobi umirovljenja za muškarce i žene - smatra pretjeranima i posve krivo usmjerenima.

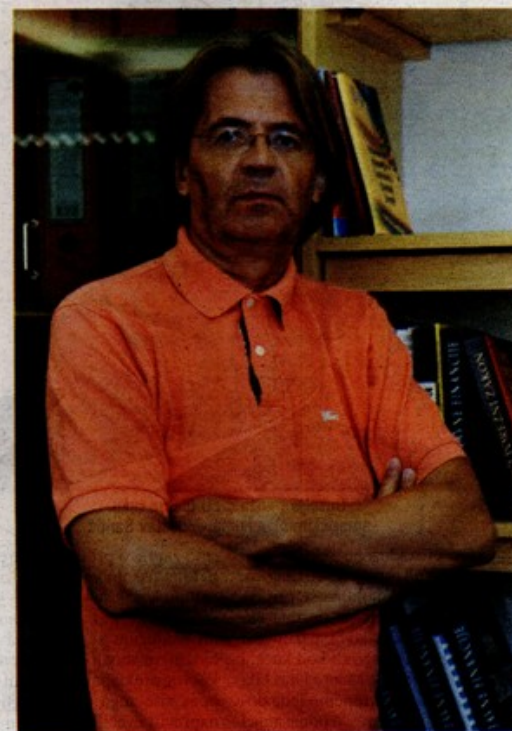
- Zar bi sustav trebao podržavati stare obrasce prema kojima isključivo žene odgajaju djecu, vode kućanstvo, brinu o cijeloj obitelji pa im država stoga milostivo poklanja pet godina staža? Ne, ne želim takav sustav ni takvu državu, ne želim da nam poručuju kako je tradicionalan

odnos muškarca i žene u redu, ne želim zakone koji će ga podržavati, koji će omogućavati da on živi i idućih 50 godina. Od svoje države očekujem upravo suprotno - da izgradi sustav koji će poticati promjenu tradicionalne podjele muških i ženskih poslova, žustro objašnjava Inja. Zna da njezina mama nije tipičan primjer sadašnjih 50- i 60-godišnjakinja. Završila je fakultet, radila je u uredu, imala pomoć u kućanskim po-

slovima. No, pripadnica iste generacije je i prodavačica u Injinoj kvartovskoj trgovini koja je bez velike suprugove pomoći podigla troje djece te više od 30 godina staža sakupile doslovce na nogama. Za takve žene, kao i uostalom za muškarce koji rade teške poslove, smatra Inja, treba jednostavno predvidjeti zakonske iznimke.

Kolateralna dobit

Slične stavove i argumente čula sam od svih sudionica mini-ankete koje sam provela proteklih dana jer sam, priznajem, bila iznenađena količinom, a još više "oružjem" brojnih napada na jednu od rijetkih odluka aktualne Vlade čija mi se osnovna postavka čini logičnom, razboritom i - neminovnom. OK je da žene i muškarci ubuduće rade jednako dugo. No, kao i većini članica moje "fokus grupe" jasno mi je da je pozitivna poruka koju nam odašilju aktualne izmjene mirovinskog sustava ako ne posve nehotična, onda sigurno njegovim kreatorima malo važna, svojevrsna - kolateralna dobrobit. Da nije tako, ove prevažne reforme koje zadiru u temelje društvenih odnosa i vrijednosti ne bi se kukavički gurnule u hitnu zakonodavnu proceduru na vrhuncu sezone godišnjih odnora bez ikakve rasprave. A premijerka Jadranka Kosor barem bi jednom poentirala na ovom rodnom efektu svoje

Rad je omalovažen u sadašnjem mirovinskom sustavu, smatra Predrag Bejaković

najnovije "krumpir salate" koja će mnogima teško pasti na želudac jer je u njoj zaista svašta pomiješano. No, nije! Slovenski novinar i njegov "štos" - nazvao ju je i predstavo se kao Janez Janša, dobio je više premijerkine pažnje nego četiri milijuna stanovnika Hrvatske kojima je dan ranije preokrojena umirovljenička sudbina.

A nisu oni baš toliko ne-

razumni koliko se ponekad čini. Spremniji su na duži radni vijek, no je li to dovoljno?!

- Ne bojim se toga da ću raditi duže, naprotiv, ali da li ću to stvarano moći? Hoće li biti posla za mene? To je moj osnovni strah! Već sad mi je jasno da poslodavac u meni vidi samo teret, prestara sam mu i preskupa, samo čekam da me se riješi. A ako tako bude, onda će stvarno biti nepr-

Ranija umirovljenja ne pomažu mladima

Iako je starenje stanovništva i nepovoljan odnos između broja zaposlenih i umirovljenika prisutan u svim zemljama Europske unije, ni problemi ni socijalna slika unutar EU-a nisu identični. Neke zemlje - Nizozemska, Velika Britanija, čitava Skandinavija - imaju razmjerno visoke stope aktivnosti te nisku nezaposlenost, pa je stoga lakše osigurati potrebna sredstva za mirovine. Mediteranske zemlje - posebice Grčka, ali i Italija, Portugal i Španjolska - imaju niže stope zaposlenosti, pa je otežano prikupljanje novca za mirovine. U nekim je pak zemljama veliki naglasak na privatno mirovinsko osiguranje i strukovno osiguranje pa su manji zahtjevi pred javnim mirovinskim sustavom.

U većini zemalja postoji razlika između zakonske i stvarne dobi umirovljenja. U razdoblju od 2001. do 2008. prosječna dob umirovljenja u EU-u porasla je sa 59,9 na 61,5 godina, dok se u Hrvatskoj od 2004. do 2008. smanjila sa 60,9 na 59,9 godina. U starim članicama Unije stvarna dob odlaska u mirovinu prilično je visoka: u Belgiji 64 godine za muškarce i 63 za žene, u Danskoj 62,5 za muškarce i 61,3 za žene, u Njemačkoj 63,4 za muškarce i 63 za žene.

U bivšim socijalističkim državama pak stvarna dob umirovljenja prilično je niska: u Bugarskoj 60,8 za muškarce i 58,6 za žene, u Češkoj 61,1 za muškarce i 57,7 za žene, u Estoniji 61,5 za muškarce i 59 za žene.

- Zakonska dob za starosnu mirovinu pred približno tridesetak godina u mnogim se zemljama snižavala jer se vjerovalo kako je ranije i prijevremeno umirovljenje odgovarajući način smanjivanja nezaposlenosti i stvaranja prostora za zapošljavanje novih naraštaja. Zbog starenja stanovništva, produženog trajanja života i dužeg korištenja mirovina došla je pod znak pitanja financijska održivost mirovinskih rashoda pa je posljednjih petnaestak godina započeo trend povišenja zakonske dobi za odlazak u mirovinu. Nekoliko europskih zemalja već je odlučilo da će dob povećati iznad 65 - Irska i Britanija na 68, Španjolska i Njemačka na 67, Francuska na 62 godine. Gotovo sve zemlje uvele su ili uvode strože kažnjavanje ranijeg odlaska u mirovinu, odnosno nagrađuju ostanak na poslu uvećanjem mirovine, napominje Bejaković. Učinile su to i nove članice EU-a - Češka, Latvija, Estonija, Mađarska, Slovenija, Rumunjska, Slovačka, Cipar.

vedno da me država još kazni smanjivanjem prijevremene mirovine, kaže moja znanica, visokoobrazovana 55-godišnjakinja.

-Ovo je velika, radikalna promjena, smanjivanje mirovina zbog prijevremenog umirovljenja je drastično pa je zbog razloga pravednosti trebalo napraviti cjelovitu reformu mirovinskog sustava, drži Siniša Zrinščak, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu. Problem nije samo u nepovoljnom odnosu osiguranika i umirovljenika, nego to što je sustav nesređen, kaotičan, a mijenja se gotovo svake godine.

Kultura neaktivnosti

- Ove su reforme mirovinskog sustava - podizanje dobi za umirovljenje i izjednačavanja radnog vijeka žena i muškarca - nužnost, do njih mora doći godinu prije ili kasnije, no penalizacije se moraju ublažiti za neke kategorije rada. Osim toga, mora se uzeti da su neki ljudi prisilni umirovljenici, da su otišli u mirovinu jer su izgubili posao. Za sve njih trebaju se donijeti posebne mjere. Problem mirovina u Hrvatskoj povezan je s problemom ponude rada, ističe Zrinščak. Rada naprosto nema dovoljno, naše gospodarstvo generira malo raspoloživih radnih mjesta, stopa zaposlenosti i aktivnosti sta-

nu zaštitu branitelja umjesto da smo ih pokušali integrirati kroz tržište rada. No, nije istina da su naši socijalni troškovi visoki, većina ljudi prima vrlo male naknade. Ali problem je što se ne razvijaju kultura rada i kultura aktivnosti, govori Zrinščak.

Rad je omalovažen u sadašnjem mirovinskom sustavu, smatra Predrag Bejaković iz Instituta za javne financije.

- Mirovinski sustavi trebaju biti tako postavljeni da se odluke o odlasku u mirovinu donose po osobnom stavu i sklonostima, a ne stoga što se dulji rad kažnjava. Cilj ne bi trebao biti da ljudi rade dulje, nego da se ukloni kažnjavanje rada. Sustav je nepravedan jer muškarci više uplaćuju mirovinskih doprinosa, a kraće koriste mirovinska prava. Potpuno je ista logika i za penalizaciju. Ako između dvije osobe postoji velika razlika u razdoblju osiguranja i iznosu plaćenih doprinosa jer je jedna radila pet godina kraće, pet godina duže koristi mirovinu, a ostvaruju približno jednaku mirovinu, ponovno je sustav nepravedan, obrazlaže Bejaković.

Neodrživ sustav

Hrvatski umirovljenik prosječno ima 29 godina radnog staža, a više od 20 godina koristi mirovinska prava pa je jasno da je takav sustav financijski neodrživ. No, prom-

Vlada uvodi novu diskriminaciju pod krinkom jednakosti - Gordana Sobol

novništva među najnižima je u Europi. Iako je u 90-tim i 2000-tim godinama nezaposlenost smanjena, stopa zaposlenosti nije rasla. Čak kad se i uključe oni koji rade na crno, Hrvatska ostaje rekorder po neaktivnosti svoje populacije. Uz sve to, značajnu ulogu imaju i kulturološki razlozi.

-Imamo kulturu neaktivnosti i pasivnosti koju smo naslijedili iz bivšeg sustava, ali i produbili u novoj Hrvatskoj. Razvili smo primjerice pasiv-

jene su nužne i na tržištu rada te - u glavama.

- Kod poslodavaca treba razbiti predrasude o manjoj radnoj proizvodnosti starijih zaposlenika, ali i same starije osobe trebaju kroz programe cjeloživotnog učenja i obrazovanja stjecati nova znanja i sposobnosti. Treba pojasniti da dulje zadržavanje starijih u svijetu rada ne znači smanjivanje prostora za zapošljavanje novih naraštaja jer mladi i stari često ne rade na istim

Sve manje izuzetaka

Zakonska dob umirovljenja i za muškarce i za žene je 65 godina u Belgiji, Danskoj, Njemačkoj, Španjolskoj, Irskoj, Cipru, Nizozemskoj, Portugalu. Niža dob umirovljenja određena je za oba spola u Francuskoj - 60, Finskoj - 63 i Litvi - 62 godine. U Češkoj i Slovačkoj žene koje su brinule o djeci mogu otići u mirovine nešto ranije. Rodne razlike postoje tek u nekoliko zemalja - u Bugarskoj - za muškarce 63, žene 59, Italiji - muškarci 63, žene 59, Velikoj Britaniji - muškarci 65, žene 60, Sloveniji - muškarci 63, žene 61, no i one ih nastoje ukinuti.

Umjesto na zaslužni odmor, u šezdesetima će žene još uvijek ići na posao

radnim mjestima, a stari zaposlenici mogu itekako pomoći mladima u prenošenju svojih iskustava i posvećenosti radu. Osim toga, ako su mirovinski rashodi jako visoki, onda će ih kroz visoke doprinose morati snositi mladi naraštaji čiji će rad tada biti jako skup i međunarodno nekonkurentan pa će to poticati rad u neslužbenom gospodarstvu, obrazlaže Bejaković. Kažnjavanje prijevremenog umirovljenja naprosto je nužnost, a namjeru da se duži ostanak u svijetu rada konačno nagraduje, valja pohvaliti.

Uz gospodarska ograničenja i nepovoljne demografske trendove, Hrvatska će, uvjeren je Bejaković, trebati još reformi, vrlo skoro morat će razmišljati i o podizanju opće zakonske dobi za ostvarenje mirovine, kao što su to već učinile druge europske zemlje. One su uz to, puno prije Hrvatske, ujednačile dob umirovljenja za žene i muškarce.

Nedoumice na ljevici

Niti mirovinski sustav postoji oduvijek, niti može ostati vječno isti. Rješenja se moraju usklađivati s društvenim, civilizacijskim promjenama. Predrag Bejaković, koji u malom prstu ima i povijest i suvremenost europskih mirovin-

skih sustava, poučio nas je da je doba razlika odlaska u mirovinu usvojena koncem 19. stoljeća na početku uvođenja koncepta mirovinskog osiguranja u zapadnoj Europi. Razlozi su bili tadašnje prilike u kojima je malo žena radilo te činjenica da su supruzi pretežito bili 5-6 godina mlađi od svojih družica, pa je 5-6 godina ranijeg umirovljena žena omogućilo da bračni drugovi odlaže u mirovinu u isto vrijeme.

Da je povećavanje dobi za mirovinu, ali i izjednačavanje muškaraca i žena neizbježno, slaže se i Gordana Sobol, SDP-ova zastupnica i pred-

jednačavanje radnog staža žena i muškaraca. Ovime se dokida vrijednosni sustav koji je postojao pedeset godina, izrekao je Milanović kao najtežu kritiku. Gordana Sobol pojašnjava zašto najnovije izmjene po njezinom sudu nisu doprinosi ravnopravnosti, nego neravnopravnosti, barem u aktualnom trenutku i prilikama.

-Vlada uvodi novu diskriminaciju pod krinkom jednakosti. Žene su još uvijek na tržištu rada diskriminirane, rade u potplaćenim sektorima, imaju manje plaće i manje mirovine... nakon 45, 50 go-

izjednačavanja dobi umirovljenja za žene i muškarce. Najlakše je ravnopravnost spolova ovako "utjeravati", ocjenjuje Sobol. U Zakonu o ravnopravnosti spolova postoje odredbe koje omogućuju primjenu privremenih mjera. Vlada je to prešutjela i poziva se na odluku Ustavnog suda, što je krajnje licemjerno, ističe Sobol.

Kompenzacija za težak rad

Za žene koje cijeli radni vijek provedu stojeći za pultom ili tvorničkom trakom, za žene koje i dalje nose sve kućanske i obiteljske poslove trebaju se uvesti te posebne mjere. Pet godina manje staža bila je kompenzacija za taj nevidljiv i neplaćen rad koje mnoge žene i danas obavljaju, smatra Sobol.

Mladahne sudionice moje "fokus grupe" vjeruju kako njima neće trebati takve kompenzacije i drago im je ako su aktualne promjene znak da je polustoljetni vrijednosni sustav na izdisaju. Tek počinju svoj radni vijek, jednako dug kao i njihovi partneri, pa će u skladu s tim planirati, ne samo karijeru nego i obitelj. One znaju da mogu i moraju izabrati, što je velika razlika u odnosu na prethodne generacije, kojima stoga treba zaštita i naknada države. Na koji telefon da one nazovu?

Zoran Milanović, pozdravio je Vladine mjere za oštru penalizaciju prijevremenog umirovljenja

sjednica saborskog Odbora za ravnopravnost spolova. Predsjednik njezine stranke, Zoran Milanović, pozdravio je Vladine mjere za oštru penalizaciju prijevremenog umirovljenja, no "sasjekao" je iz-

dina neatraktivne su poslodavcima, mlade pak poslodavci otpuštaju kad odluče imati obitelj. Ova Vlada nije ni prstom mrdnula za uklanjanje ove diskriminacije na tržištu rada. Zato sam sada protiv